

סימן סב

נישואין בתוך תקופת האבילות

ראשי פרקים

שאלה

א. נישואין באבילות

ב. נישואין בזוג שחי כבר כמשפחה

תשובה

שאלה *

חתן שאביו נפטר מעוניין להינשא מיד אחרי ה"שבעה". הוא נימק את בקשתו בכך שהכלה המיועדת היא כבר בחודש החמישי להריונה (ותאומים בבטנה), והם אינם מעוניינים לדחות את הנישואין, לבל יורגש הדבר יותר מדי. הזוג מוכן לקיים את הנישואין ללא סעודה וללא תזמורת. האם יש לאפשר להם את הדבר?

א. נישואין באבילות

בתוס' (כתובות ד' ע"א ד"ה אבל) מובאת מחלוקת בענין נישואין בתוך ימי האבל: לדעת ר"י, אבל אסור לישא אשה בתוך ימי ה"שלושים", אפילו אם לא קיים פריה ורביה. ורק אם יש לו ילדים קטנים בבית, מותר לישא מיד לאחר ה"שבעה"; אך אסור לו לבעול עד לאחר ל'. ואילו לדעת ר"ת, מי שלא קיים פריה ורביה מותר לו לישא ולבעול מיד לאחר ה"שבעה", למרות שזה בתוך ה"שלושים". והר"ר יוסף מסתפק בשאלה זו.

גם הר"ן (לרי"ף כתובות דף א' ע"ב ד"ה חוקא) הסתפק בדבר, ונוטה יותר לומר שבאבילות על אביו ואמו מותר מיד לאחר ז', ובאבילות על אשתו החמירו. מיהו ההיתר הוא רק למי שלא קיים פריה ורביה או שיש לו ילדים קטנים בבית.

בשאלה זו כתב הרמב"ם (הל' אבל פ"ו ה"ב):

ואלו דברים שהאבל אסור בהן כל ל' יום: אסור בתספורת ובגיהוץ ובנישואין ובשמחת מרעות...

ובהמשך (הל' ה') כתב הרמב"ם:

בנישואין כיצד? אסור לישא אשה כל ל' יום... ומי שמתה אשתו, אם כבר קיים מצות פריה ורביה ויש לו מי שישמשנו ואין לו בנים קטנים – הרי זה אסור לישא אשה אחרת, עד שיעברו עליו ג' רגלים. אבל מי שלא קיים מצוות פריה ורביה, או שקיים ויש לו בנים קטנים, או שאין לו מי שישמשנו – הרי זה מותר לארסה ולכנוס מיד, ואסור לו לבוא עליה עד ל' יום.

וצ"ע במה שכתב הרמב"ם, שמי שלא קיים פריה ורביה מותר לו לכנוס מיד, ואסור לו לבוא עליה עד שיעברו ל' יום. שא"כ מה התועלת בכניסה מיד, הרי לא יקיים מצוות פריה ורביה? ועל כך כתב הב"ח (סי' שצ"ב ד"ה תניא) שמותר, משום שעצם הנישואין הם מצוה רבה, משום שנועדו לצורך פריה ורביה.

ולפי זה היה מקום לומר בדעת הרמב"ם, שנישואין לבד, שהם רק ענין דיני, אינם שמחה כל כך גדולה, ולכן התירו אותם גם בתוך ל'. מה שאין כן בביאה ראשונה, שהיא שמחה גדולה יותר, ואותה לא התירו באבל. וא"כ בנד"ד, שכבר היתה ביאה לפני הנישואין, ורק הנישואין עצמם עוד לא נעשו, אין איסור לערוך נישואין במקרה כזה בתוך ל'. מיהו לפי ההסבר של הב"ח יש לומר שרק נישואין לפני ביאה התירו משום צורך פריה ורביה, ולא לאחר שהכלה כבר בהריון.

ועוד יש להעיר על הרמב"ם, שהרי לדעתו נישואין הם ייחוד הראוי לביאה, וכאן, שאין הייחוד ראוי לביאה – שהרי אסורה עליו כל ל'

* שבט תשנ"א. הדיון ההלכתי בשאלה שנוצרה אגב דחיית הנישואין, מופיע לעיל (סי' כ"ז).

המחבר לבין הרמ"א. שכן נכתב בשו"ע (יו"ד סי' שצ"ב סעי' א'):
 אסור לישא אשה כל ל' יום, אפילו בלא סעודה.
 ומכאן שלארס מותר. וכן מצינו בהל' תשעה
 באב (או"ח סי' תקנ"א סעי' ב'), שמותר לארס ואסור
 לישא, משום שאבילות חדשה (על מה) שווה
 לאבילות ישנה (על החורבן). אך בהגהת הרמ"א
 (יו"ד שם) הוסיף:

ו"א דגם לארס אסור כל ל' יום. וכן עיקר.
 וא"כ, מה שכתבנו שיש מקום להקל, אמנם נכון
 לדעת מרן המחבר. אך לדעת הרמ"א, שאוסר
 אפילו אירוסין, יתכן שגם להחזיר את גרושתו
 יהיה אסור. ואף שאין לדמות אבילות חדשה
 לאבילות ישנה, כי זו האחרונה חמורה יותר
 לדעת ר"ת (מובא בתוס' יבמות מ"ג ע"א ד"ה שאני). אך
 לדעת רש"י (ד"ה אלא) אבילות זו קלה יותר (ועי'
 לעיל סי' ס"א אות א'). ועל כן יש לומר שאף אם
 נדמה את המקרה הנדון למחזיר גרושתו, אין
 להוכיח שגם כאן יהיה מותר; כי יתכן
 שבאבילות חדשה אסור לאדם להחזיר את
 גרושתו.

ועי' פת"ש (אה"ע סי' ס"ב ס"ק ט') שכתב שלדעת
 הנוב"י (תנינא, אה"ע סי' פ"ב) הנושא את בעולתו
 אין לו ז' ימי משתה, ולדעת החתם סופר (אה"ע
 סי' קכ"ג) יש לו שבעת ימי משתה. וצ"ע אם
 לדמות את נד"ד לשם.

תשובה

למעשה נראה, שמכיון שהדבר תלוי במחלוקת
 שבין המחבר לבין הרמ"א, יוצא שאם החתן
 היה ספרדי, היה מקום להתיר לו נישואין בלא
 סעודה ותזמורת. אך מכיון שהמדובר כאן בחתן
 אשכנזי, נראה שיש לאסור. ואף אם החתן אומר
 שאינו מקיים תורה ומצוות, ומצדו אין מניעה
 לשאת אשה גם בתוך ל' – אסור לנו להשיאו,
 משום "לפני עיוור לא תתן מכשול".

מיהו יש לעיין אם אין מקום להתיר להם
 איסור דרבנן של נישואין באבילות, ובכך למנוע
 מהם איסור תורה של ביאת קדשה לדעת

– אין כאן נישואין כלל! וגם איסור דרבנן
 מעכב בחופה (עמ' רמב"ם הל' אישות פ"י ה"ז). ועי'
 ר"ן (לר"ף כתובות דף א' ע"א ד"ה או) וביאור הגר"א
 (אה"ע סי' ס"א ס"ק ב'). ולפי מה שכתבנו לעיל (סי'
 כ"ו אות ז"ח), שתופת נידה קונה לדעת הרמב"ם
 לדברים מסויימים, א"כ יש לומר שמקיים
 מצוות נישואין בכך. ועדיין צ"ע, מדוע בחופת
 נידה כתב הרמב"ם שלא תינשא עד שתיטהר,
 הרי יש מקום לומר שתינשא מיד כדי שיקיים
 מצוות נישואין, כמו שפסק באבל? ואפשר לומר
 ששם מדובר במי שקיים כבר מצוות פריה
 ורביה, ולכן אין מצוות נישואין בחופת נידה.
 ודוחק. ואולי יש לחלק בין חופת נידה, שהיא
 מחוסרת טבילה, לבין חופת אבילה, שהיא
 מחוסרת זמן בלבד, וזמן ממילא קא אתי. וזוה
 מיושבת גם קושיית שער המלך (חופת חתנים סעי'
 ד') מנישואין של כהן גדול ביום הכיפורים.

להלכה נפסק בשו"ע (יו"ד סי' שצ"ב סעי' ב):
 ואם לא קיים מצוות פריה ורביה, או שיש לו בני
 קטנים, או שאין לו מי שיטמשנו – מותר לקדש
 מיד ולכנס אחר שבועה, ולא יבא עליה עד לאחר
 ל' יום; וא"כ לא קיים מצוות פריה ורביה, שאז
 מותר לו לבוא עליה אחר ז'.

וא"כ מסקנת ההלכה היא כשיטת ר"ת, הסובר
 שלצורך פריה ורביה מותר לישא מיד לאחר ז'.
 ומכיון שבנד"ד האשה כבר בהריון, אין הצדקה
 לישא תוך ל'.

ב. נישואין בזוג שחי כבר כמשפחה

מיהו יש לומר שהיא הנותנת, מכיון שחתן זה
 כבר חי חיי אישות עם הכלה בדרך הפקר,
 והנישואין אצלו אינם שמחה גדולה כל כך, כי
 אינה חדשה אצלו – אולי יש להתיר. ויש לומר
 שדבר זה דומה למחזיר גרושתו. ועל כך כתב
 הפמ"ג (או"ח סי' תקנ"א, א"א ס"ק ח'), מובא במשנ"ב
 ס"ק ט"ו) שהדעת נוטה להתיר בימי האבילות של
 חודש אב.

אך נראה שהדבר תלוי במחלוקת שבין מרן

משהו מהקדמה זו. עכ"פ יש כאן כנראה ספיקא דאורייתא, וצ"ע אם להתיר איסור דרבנן מפני ספיקא דאורייתא. ולמעשה אין אנו מתירים אפילו מנהג בגלל חשש שיעברו על איסור קדשה, כגון בימי הספירה וכדו'. וא"כ גם כאן אין להתיר לו להינשא בתוך ל'.

הרמב"ם (הל' אישות פ"א ה"ד). אלא שיש לומר שכל איסור הנישואין בנד"ד הוא דווקא לדעת הרמ"א. והרמ"א עצמו (אה"ע סי' כ"ו סעי' א' בהג"ה) הביא גם את דעת הראב"ד (השגה לרמב"ם שם), שאין כאן איסור קדשה. (ועי"ש ברמ"א, שהקדים שם את דעת הראב"ד לרמב"ם. ויש להסתפק אם ניתן ללמוד

סימן סג

נישואין לאבילה תוך י"ב חודש

פריה ורביה. האם מותר לה להינשא לאחר ל' יום?

עוד נפסק בשו"ע (סי' שצ"ב סעי' ג') עפ"י התוס' (שם):

מי שלא קיים מצוות פריה ורביה ושידך אשה, ואחר שהכין צרכי חופה מת אחי המשוודכת – מותר לכתסה ולבוא עליה אחר שבטלה.

והט"ז (ס"ק ה') כתב בדעת ר"ת (שהיא המובאת בתוס' שם), שאע"פ שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה, מכיון שהוא חייב במצוה זו – המצוה שלו דוחה את האבילות שלה. והט"ז דייק ממה שכתב הטור (סי' שצ"ב) בדעת הרא"ש (יבמות פ"ה סי' כ"ז) שלא סבר כר"ת. וטעמו, שאם כן, היכן מצינו שמצוה שלו תדחה איסור של אחר? ולכן כתב הרא"ש בטעם ההיתר, שהוא משום הפסד מרובה, מכיון ששידך כבר והכין צרכי חופה; אך היכא דלא שידך ולא הכין את צרכי החופה מקודם – אסור לישא.

ומכיון שהשו"ע הביא להלכה את דברי הרא"ש, יש לומר שאין הלכה כר"ת, ולא התירו לאדם לישא אשה אבילה בתוך ל', אא"כ יש הפסד של הסעודה, ולא במקרה אחר. וא"כ בנד"ד, שעדיין לא הכינו את צרכי החופה, אין להתיר להם את הנישואין.

אך נראה לענ"ד שיש להקל בשאלה זו. אמנם השו"ע (סי' שצ"ב סעי' ג') כתב שרק במקום הפסד

ראשי פרקים

שאלה

- א. נישואי אשה אבילה בתוך ל'
- ב. הסבר שיטת ר"ת
- ג. גדר איסור הנישואין בשנת האבל
- ד. מצוות האשה להינשא
- ה. מכירת ספר-תורה לצורך נישואי אשה תשובה

שאלה *

אשה שמת אביה ורצתה לקבוע מועד לנישואיה בתוך שנת האבל. האם מותר לה להינשא במועד שבחרה?

א. נישואי אשה אבילה בתוך ל'

נאמר בתוס' (יבמות מ"ג ע"ב ד"ה שאני):

תראה לר"ת, דאע"ג דאסרינן באביו ובאמו בית השמחה עד י"ב חודש, מ"מ מותר לישא אחר שלושים משום מצוות פריה ורביה. ד"כל ל' יום לנישואין", סתמא קתני, אפילו באביו ובאמו, דלא מפליג אלא באשתו. ואע"ג דקיים פריה ורביה – שרי, דהלכה כר' יהושע (שם ס"ב ע"ב). שנאמר "בבוקר זדע את זרעך"...

היתר זה אמור משום מצוות פריה ורביה. ולפי זה יש לעיין בדינה של אשה, שאינה מצווה על

* אייר תש"ל.